

Geen bewijzen

De treurige uitkomst van het onderzoek van homeopate De Lange-De Klerk

Enkele jaren geleden stond er in het *Actieblad* een kort verslag van een radio-discussie tussen ondergetekende en de heer Obels, destijds bestuurslid van de Vereniging van Homeopathisch Artsen in Nederland, de VHAN. Abusievelijk werd in dat verslag de naam Obels gespeld als Hobels. Toen deze vergissing tijdens een vergadering van uw bestuur ter sprake kwam, merkte Douma op, dat de heer Balk werkelijk geen enkel middel onbepoefd laat om homeopaten in een kwaad daglicht te stellen. Hilariteit, natuurlijk. Het is betreurenswaardig, dat de notulen van deze vergaderingen geheim zijn en pas over honderd jaar vrijgegeven zullen worden, want er komen op deze twee-maandelijksse bijeenkomsten regelmatig onderwerpen en gezichtspunten aan de orde, die een bredere bekendheid verdienen.

Natuurlijk dringt veel van de discussies en de eruit voortvloeiende stellingname wel door in publikaties van bestuursleden, zowel in het *Actieblad* als daarbuiten. Maar toch. Een nogal eens terugkerend item betreft bijvoorbeeld de definitie van kwakzalverij. Dat is een niet onbelangrijk vraagstuk, want menig kwakzalver wijst op zijn boven elke twijfel verheven goede trouw en benadrukt dat het begrip kwakzalverij een element van oplichting in zich draagt. Ons juridisch geschoold bestuurslid Douma maakte eens een einde aan een dergelijke discussie door het volgende voor te stellen: "Kunnen we het nou niet gewoon zo stellen, dat kwakzalverij datgene is waar de Vereniging tegen de Kwakzalverij tegen is?" Einde debat.

De kinderziekten en de homeopaten

Bonter dan de heer Balk, als het op naamsverbasteringen aan komt, maakte recent de heer Henk Bredenoord, voorzitter van de Koninklijke vereniging ter bevordering van de homeopathie Nederland, de KVHN, het in een interview in *Hervormd Nederland* op 4 september 1993. Bredenoord werd daarin ondervraagd over de voor de homeopathie zo treurige uitkomst van het onderzoek van homeopate **E.S.M. de Lange-de Klerk**, waarin van homeopathische behandeling van kinderen met terugkerende bovenste luchtweginfecties geen enkel voordeel werd gezien. En dat terwijl juist dit soort aandoeningen door homeopaten als zeer geschikt voor hun geneeswijze wordt beschouwd. Mevr. de Lange past deze behandelwijze in haar praktijk als homeopathisch arts te Amstelveen ook al jaren lang toe. Bredenoord geeft toe dat de homeopathie bij deze indicatie kennelijk onwerkzaam is, maar "er zijn legio kinderziekten waarbij de homeopathie wel degelijk effect heeft", aldus de niet uit het veld geslagen voorzitter. Hij beklagt zich vervolgens omstandig over de hardvochtige en onverzoenlijke uitspraken van uw voorzitter, die homeopathie zonder meer durft bestempelen als kwakzalverij!

Ook werken, vindt hij, reguliere artsen onvoldoende mee aan wetenschappelijk onderzoek naar de waarde van de schokschuddend bereide watertjes. De reguliere wetenschap eist onderzoek volgens het 'Cartesiaanse model' en de homeopathie heeft het daar wel eens moeilijk mee. Maar de redding lijkt nabij: "We wachten daarom op een rapport van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid, waarin *prof. Cohen* uit Leiden - in samenspraak met de reguliere en homeopathische artsen - een model heeft ontwikkeld waarlangs je op een andere dan de gebruikelijke manier onderzoek kunt doen. Dat zou een enorm winstpunt zijn. Ik wil trouwen ook nog opmerken, dat de literatuurstudie van Kleijnen en Knipschild gedaan aan de Universiteit van Limburg heeft aangetoond dat homeopathie werkt".

Ingesteld door de Gezondheidsraad

Je ziet het voor je: een geduldig noterende journalist, die de goed geïnformeerde voorzitter belangrijke uitspraken ontlokt. De reporter heeft echter niet in de gaten, dat Henk even niet op de naam van die commissie-voorzitter kan komen. Maar hij laat niets merken. (Hoe heette die man nou ook weer? ...Polak? ...Meijer? ...Elias?

...Boas? ...Neen, Cohen, natuurlijk!) Ernstiger is nog, dat de kwebelaar ("Homeopathie is veel meer een ervaringswetenschap") zelfs bij het goedkeuren van de definitieve versie van het interview, onder de kop 'Geen bewijzen', niet heeft gemerkt, dat hij blunderde. De bedoelde commissie is bovendien ingesteld door de Gezondheidsraad, en allerminst door de Nat. Raad voor de Volksgezondheid, en haar eminente voorzitter is natuurlijk prof. dr. E.L. Noach, die over deze materie twee jaar geleden op de jaarvergadering van onze vereniging al een tussentijds verslag uitbracht. Het zal Bredenoord allemaal worst zijn, hij beëindigt het interview met de zelfvoldane mededeling, dat er in ons land jaarlijks zo'n honderd à honderdvijftigduizend nieuwe patiënten zich tot de homeopaat wenden.

In het *Pharmaceutisch Weekblad* (1993, Nr.36, p.1077) verscheen een recensie van *Hedendaagse Kwakzalverij*. De teneur van deze recensie was kritisch en de auteur P.H.J.J. Oud, apotheker te Doetinchem, verweet de schrijver o.a., dat hij te veel voorbij ging aan serieus onderzoek waaruit zou blijken, dat homeopathie wel degelijk werkt. Oud verwees daarbij naar een artikel van O'Reilly in de *Lancet* van 1986. Dat dat artikel al herhaaldelijk voor experts (Ariëns, Van der Smagt) ernstig is gekritiseerd (zeer klein aantal patiënten, geen homeopathie maar isopathie, D 30 verdunning, wel 26 deelnemende artsen: alles voor onze apotheker kennelijk geen bezwaar), daarvan is de recensent kennelijk niets bekend. En dat de in Glasgow werkzame homeopaat Reilly en geen O'Reilly heet, ach wat maakt het uit!

Merkwaardig, zo'n gemiste kans!

Deze Reilly, in homeopathische kringen sacrosanct omdat hij een keer een artikel in de *Lancet* kreeg opgenomen, is een prominente gast op het op 12 november 1993 georganiseerde Werenschappelijk Congres van de Vereniging van Homeopathische Artsen in Nederland, VHAN. Dat congres, mede mogelijk gemaakt door financiële steun van NEHOMA en KVHN, vindt plaats in de academische ambiance, die door BB (**Bruggehoofd Bodde**) natuurlijk makkelijk kon worden gearrangeerd: de Vrije Universiteit!

De sprekerslijst is ook verder imponant: dr. R. van Wijk, die geen nadere introductie behoeft, en dr. K. Linde, een Duits onderzoeker, die het fundamenteel onderzoek in de homeopathie behandelen. Reilly borduurt verder op zijn specialiteit, isopathie bij allergisch astma, en nog twee onbekende Nederlandse homeopaten spreken over het 'Vier-fasen onderzoek' van de VHAN. Dagvoorzitter is BB en opvallende afwezige is natuurlijk de enige Nederlandse homeopaat, die zich met een doctorstitel kan beroepen op grensverleggend homeopathisch onderzoek naar de homeopathie: mevrouw de Lange! Hoe is dat nou mogelijk? Er wordt natuurlijk druk gespeculeerd over deze merkwuurige gemiste kans. Talrijke mogelijke verklaringen worden genoemd. Dankzij de perfect werkende inlichtingendienst van de Vereniging tegen de Kwakzalverij kunnen wij hier mededeling doen over de ideeën, die over deze kwestie binnen de verschillende homeopathische gremia circuleren.

In kringen van klassiek homeopaten luidt het, dat zij zich heeft gediskwalificeerd, omdat zij haar patiëntjes ook verbood varkensvlees te eten, hetgeen volgens klassiek homeopaten juist zo goed is voor deze kwakkelaartjes.

Jansens onderzoek liep op niets uit

In de werkgroep Isopathie van de VHAN doet de theorie de ronde, dat voorzitter Jansen, een Tilburgse homeopaat, niet kan uitstaan, dat mevr. de Lange haar project, mede dankzij overigens een kleine miljoen gulden WVC-subsidie, wel tot een goed einde bracht, terwijl Jansens eigen eveneens zwaar gesubsidieerde onderzoek naar de homeopathische behandeling van procto-colitis (dikke darm-ontsteking) op een mislukking is uitgelopen. Niets menselijks schijnt Jansen vreemd te zijn en het is natuurlijk ook verre van leuk voor hem.

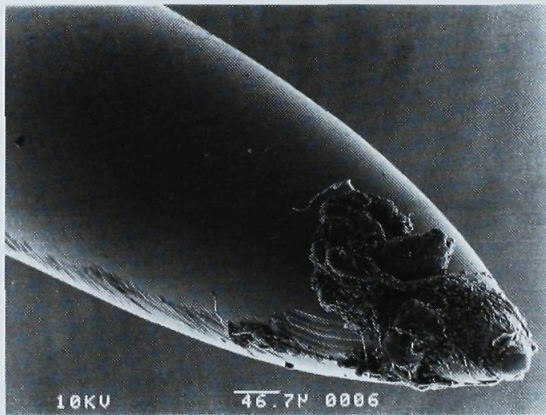
In de werkgroep Veterinaire homeopathie van de Koninklijke Maatschappij voor Diergeneeskunde, die goede contacten onderhoudt met de humane homeopaten, verluidt dat BB bezwaar had gemaakt tegen deelname van De Lange, die zich hier en daar ook

afficheert als 'epidemiologe verbonden aan de VU', omdat zij in haar onderzoek ook D 30 verdunningen (dus sub-Avogadro) had gebruikt en dat zou BB, als vertegenwoordiger van de wetenschappelijke homeopathie, een doorn in het oog zijn! In de Tilburgse strafgevangenis tenslotte peinst ook de als verdacht van doodslag op een tweejarig kind gedetineerde homeopaat Fred R. zich suf over de verklaring voor De Lange's opvallende absentie. Hij onthulde tijdens het luchten aan een medegevangene zijn vermoeden, dat De Lange voor de VHAN onacceptabel was, omdat zij in krante-interviews meedeelde, dat de homeopathisch behandelde kinderen toch "iets beter af" waren, terwijl de gevonden verschillen statistisch volkomen irrelevant waren. Fred R. veronderstelde dat dat voor wetenschappelijke homeopaten echt niet kan.

De werkelijke reden is echter een andere: mevrouw de Lange had zelf ook gaarne de door BB thans stevig bezette leerstoel aan de Vrije Universiteit beklommen en heeft zich in de sollicitatiefase over BB's kandidatuur zeer negatief uitgelaten. Vooral diens samenwerking met een paranormaal werkzame energie-therapeute, die bij Bodde op zolder mocht praktiseren, was voor haar aanleiding tot scherpe kritiek. Bodde, zo blijkt uit het program van het Wetenschappelijk Congres 1993 overduidelijk, is dat nog niet vergeten!

C.R.

De Lange-de Klerk ESM. Effects of homeopathic medicines on children with recurrent upper respiratory tract infections. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam 1993.

Een 20e eeuwse naald na gebruik volgens de regels van de traditionele Chinese geneeskunde. Electronenmicroscopische opname.

Een fysioloog over Alternatieve Geneeswijzen

Drs. J. Nauta, fysioloog, onderwijs-/onderzoekscoördinator HWA TO Centrum Rijksuniversiteit Groningen, sprak op de jaarvergadering van de Vereniging tegen de Kwakzalverij over "Bestaat er een alternatieve fysiologie of is er alleen 'wishful thinking'". Hier volgt, iets verkort, de tekst.

Een medisch fysioloog, werkzaam bij de alternatieve geneeskunde, optredend op de Jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging tegen de Kwakzalverij. Het moet u de rillingen over de rug doen lopen! Zo iemand heeft toch geleerd een beetje kritisch en wetenschappelijk na te denken? Maakt u zich geen zorgen. Ik wil met u nagaan of er een Alternatieve Fysiologie, of een Fysiologie van de Alternatieve Geneeswijze bestaat.

Vorig jaar hebt u zich bezig gehouden met de Orenmaffia. Ik heb mij meer beziggehouden met de Ogenmaffia. De Ogenmaffia omdat zij lichamelijke, d.w.z. fysische verschijnselen zeggen te kunnen zien en te kunnen meten waarvan u en ik menen te weten dat ze niet bestaan. Ik denk hierbij aan acupuncturisten, homeopathen, iriscopisten, electroacupuncturisten vlg. Voll, pendelaars, aromatherapeuten, bloesemtherapeuten, kortom de 'Energy-freaks'.

Wat al deze mensen gemeen hebben is een soort alternatieve of additieve fysiologie: energiebanen, of -relaties tussen organen en weefsels, die onderscheiden zouden kunnen worden van zenuwen, bloed- en lymfevaten, en waardoor organen en systemen met elkaar communiceren. Met behulp van gespecialiseerde apparatuur zouden die verschillende energieën gemeten of althans aangetoond worden. Door speciale handelingen kunnen ze geremd of gestimuleerd worden. Een fysiotherapeute in Groningen plaatst gekleurde lapjes op meridianen om bijvoorbeeld bij luchtreizigers jet-lag te voorkomen! De eigenschappen van meridianen komen overeen met kleuren, kleuren zijn electromagnetische energieën met een bepaalde golflengte, etc.... Het stond in de krant, over twee kolommen!

Door zich te beroepen op concepten als Qi, Meridianen, Yin & Yang, en Harmonie uit de Traditionele Chinese Geneeskunde verlenen zij zichzelf een gevoel en een uitstraling van betrouwbaarheid en juistheid.

Door vervolgens een link te leggen met Einsteins relativiteitstheorie, waarin het verband tussen energie en materie beschreven wordt, wordt hun alternatieve theorie ook nog wetenschappelijk. Iets wat zo oud is, en tegelijkertijd zo modern, moet wel goed en waar zijn, en zeker niet milieuvriendelijk.

Hoe kan een leek de juistheid of de onzin van een dergelijk verhaal doorzien? Jammer voor de aanhangers van Qi en Meridianen dat in het Westen deze Chinese begrippen zo verkeerd vertaald en begrepen, en dus verkeerd gebruikt worden. Metaforen zitten tussen de oren, metaforen kun je niet meten!

Bestaat er een Alternatieve Fysiologie?

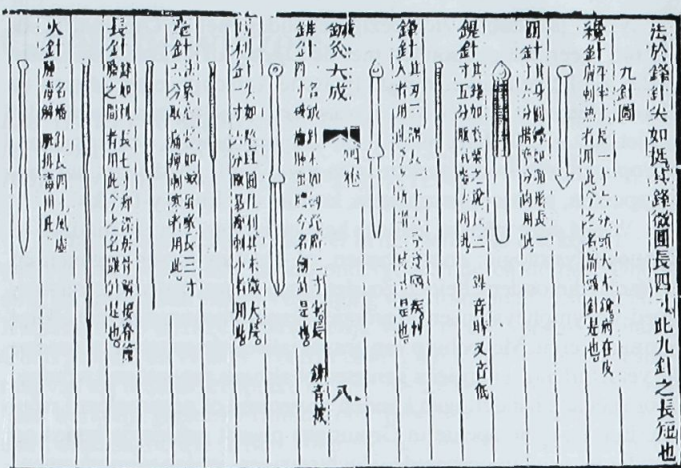
Een geneeskunde zonder fysiologie is ondenkbaar. Fysiologie bedoel ik heel ruim, laten we zeggen de pre-klinische vakken: anatomie, histologie, farmacologie, etc. De fysioloog tracht te begrijpen hoe het lichaam werkt, waarom het niet goed werkt en ook waardoor het beter wordt. Als geen ander weet de neurofysioloog hoezeer geest en lichaam onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Daar heeft hij geen 'alternatieve' of 'holistische geneeskunst' voor nodig. Twintig jaar geleden wist de zenuwfysioloog niet eens waar de immunoloog woonde. Nu zijn ze onafscheidelijk.

Als onderzoeker ben je nergens zeker van. Zeker sinds Popper met zijn falsificatie-theorie ons geleerd heeft, dat ook het tegendeel bewezen moet worden. In gewoon Nederlands: "...kan het ook nog wat anders zijn?" Neem nou een patiënt met chronische pijn in de nek en schouder. Op de foto enige arthrose. Het ligt voor de hand de nekwerfels de schuld te geven. Zekerheid of de pijn door de werfels veroorzaakt is, bestaat echter pas als tevens bewezen is dat er geen psychische oorzaak te vinden is. Ga er maar aan staan. Zolang aan deze beide voorwaarden niet voldaan is, werkt de fysioloog, en naar ik hoop ook de arts, met de hypothese dat de pijn van vertebrale oorsprong is. Let wel de hypothese! Het kan altijd nog iets anders zijn.

Tussen weten en veronderstellen bestaat een groot verschil. Dit is niet slechts een flauw woordenspelletje.

Als onderzoeker ben ik er nooit zeker van of, wat ik zie, ook is, wat ik denk te zien. Doordat de onderzoeker per definitie een hypothese onderzoekt en test, is hij zich bewust van het gevaar van gezichtsbedrog.

Hiermee is impliciet de rol van de fysioloog in de alternatieve geneeskunst gegeven, althans de rol die ik mij daarin voor mijzelf voorgesteld heb. Over de schouders meekijken om te zien of ik hetzelfde zie als zij menen te zien, en om te zien of zij doen wat zij zeggen te doen, en daarover te rapporteren.

De negen traditionele acupunctuurnaalden (vroeg 17de eeuwse illustratie).

Geen knollen voor citroenen verkopen

Wetenschappelijk onderzoek is niet populair in kringen van de Alternatieve Geneeswijzen, de AG. Een veel gehoord verwijt van de kant van de 'alternatieven', zowel behandelaars als patiënten, is waarom alles altijd eerst zonnig wetenschappelijk bewezen moet worden, voordat een middel of techniek toegepast mag worden. Merkwaardig is, dat dergelijke opmerkingen alleen gemaakt worden, wanneer AG in het spel zijn. Het antwoord is simpel: om de patiënt geen knollen voor citroenen te verkopen.

Kenmerken van wetenschap, en dus ook van de universitaire geneeskunde, zijn: definities, hypothesen, toetsen, reproduceerbaarheid. Dankzij definities weten we van elkaar wat we bedoelen en hypothesen zijn er om getoetst en veranderd te worden. Wetenschappelijk onderzoek is noodzakelijk om de 'arts in het veld' in staat te stellen zijn patiënten adequaat te kunnen helpen.

Het is kenmerkend voor de AG, dat men daar deze woorden òf niet kent, òf irrelevant acht. Vanwege de holistische benadering, die door vrijwel elke vorm van AG gepredikt wordt, is elke patiënt uniek. En daarmee elke meting en elke behandeling. Aan de eis van reproduceerbaarheid kan niet en hoeft dus ook niet voldaan te worden. Het lijkt mij evident, dat wat is, onderzocht kan worden. Wat niet onderzocht kan worden, is niet. Echter, om iets te kunnen onderzoeken, of met andere woorden, om een hypothese te kunnen toetsen, moet je wel de juiste vragen kunnen stellen. Vragen kun je alleen stellen wanneer je weet dat je iets niet weet. Je eigen denken en doen kun je alleen bevragen als twijfel en onzekerheid een plaats krijgen. Mijns inziens zit hier de achillespees van de alternatieve genezers en hun cliënten: geen onzekerheid en twijfel, alstublieft.

"Als het helpt, werkt het!" Een graag gebruikte dooddoener. Voor de alternatieve behandelaars en hun cliënten is het bereikte resultaat het bewijs voor de juistheid van de theorie. Een blijk van weinig wetenschappelijk inzicht.

Voor wetenschappelijk geschoolde artsen is de absurditeit van de alternatieve theorie echter te vaak het argument de beweerde resultaten in het alternatieve circuit te ontkennen of te bagatelliseren. Evenmin getuigend van een open wetenschappelijke instelling. Het lijkt mij vruchtbaarder de stelling als volgt te bewijzen: "Als de patiënt geholpen is, heeft er iets gewerkt". Zolang het tegendeel niet bewezen is, zijn er geen redenen om te ontkennen dat in het alternatieve circuit patiënten beter worden.

"Als het lever-vuur getemperd is"

De vraag die mij intrigeert is: waardoor zijn ze beter geworden. Dat iemand beter is geworden doordat een acupuncturist de Qi in de Lever-meridiaan geremd heeft waardoor het lever-vuur getemperd is, is natuurwetenschappelijk een absurde claim en hoeft wat mij betreft, niet onderzocht te worden. Zonde van het geld. De waarneming dat deze patiënt na het prikken met naalden beter werd, mag een absurde waarneming genoemd worden. Maar juist absurde waarne-

mingen moeten onderzocht worden, als wat het maar om bij patiënten geen valse hoop te wekken.

Een tweede dooddoener: "Wij alternatieven werken holistisch; wij zien de mens als geheel". Daarbij hoort een telkens terugkerend verwijt: de reguliere geneeskunde is gefixeerd op organen, en op cellen, nog erger, op membranen en celorganellen. De reguliere geneeskunde reduceert de mens tot membranen. "Wij, alternatieven, zien de mens als geheel, een mens is toch geen mitochondrion?" Nee, maar hij heeft er wel onvoorstelbaar veel van! Woorden als 'holistisch' en 'integraal' fungeren te vaak als camouflage van gebrek aan kennis. Een holistische benadering van bijvoorbeeld chronische pijn betekent mijns inziens meer dan dat de behandelaar de patiënt op menselijke wijze tegemoet treedt. Holisme zonder reductionisme is een hol isme. Dankzij een reductiopnistische benadering heeft de natuurwetenschappelijk geschoolde arts inzicht gekregen in zaken als 'Gate Control', Enkefalinerge Feedback, Leerprocessen en Operante Conditionering, neuro-psychoendocrinologie etc. Zonder deze kennis is de arts als een Wegenwachter voor wie het verschil tussen een accu en een benzinetank irrelevant is. Het is toch allemaal energie.

Aan de hand van enige uiterst simpele experimentjes die in ons Centrum zijn uitgevoerd, wil ik u laten zien hoe absurde claims bijna triviaal worden. In de acupunctuur speelt het acupunctuurpunt een cruciale rol. High-tech puntzoekers helpen de alternatieve acupuncturist nauwkeurig de plaats van het punt te bepalen. Merkwaardig genoeg heeft nog geen enkele acupuncturist zich ooit de vraag gesteld waar zijn acupunctuurpunten exact liggen. De conclusie uit onze experimenten: het is uiterst onwaarschijnlijk dat er exact gelocaliseerde punten bestaan. De oude Chinese acupuncturisten prikten een bepaald gebied aan. Nu konden wij ons concentreren op de naald: is er soms iets bijzonders met de acupunctuurnaald? Electronenmicroscopische opnames van een 'lege artis' gemanipuleerde naald en van het daar omheen liggende weefsel gaven het antwoord. Veel alternatieve technieken hebben niets met Qi of wat voor geheimzinnige structuren ook maar te maken. Het is losmazig bindweefsel, weefselbeschadiging en zenuwprikkeling. Alle andere theorieën zijn vooralsnog absurde claims die pas onderzocht hoeven te worden als de 'gewone' verklaringen blijken niet te voldoen.

Een dergelijke aanpak is de enige manier om de kwakzalverij te bestrijden. Niet de absurde claims aanvechten, maar kijken en laten zien wat er echt gebeurt.

Het door overheid en media propageren van de mondigheid van de cliënt en tegelijkertijd de alternatieve geneeswijzen ongebreideld hun gang laten gaan, is volksverlakkerij en een gevaar voor de volksgezondheid. Dat er niet meer slachtoffers van de AG bekend zijn, komt niet door Dooddoener nr. 3, "Baat het niet, het schaadt ook niet", maar door de kwaliteit van de Nederlandse huisarts.

Er bestaan geen erkende alternatieve geneeswijzen en er bestaan geen erkende opleidingen voor alternatieve genezers. De Volksgezondheid zou ermee gebaat zijn als door de universitaire geneeskunde meer aandacht geschonken werd aan de alternatieve geneeswijzen.

Misschien kan de reguliere arts er iets van leren, want de bezoekers van het alternatieve circuit zijn in grote meerderheid uiterst tevreden over de behandelingen, zoals ook recent onderzoek in Groningen aantoont. Een 'goede behandeling' is niet hetzelfde als 'gezezen'! Het zou een goede zaak zijn wanneer de arts beter geïnformeerd werd over hoe de alternatieve wereld in elkaar steekt. De arts die inziet waar de denkfout van de kwakzalvende therapeut gemaakt wordt, zal ook beter zijn eigen hulp zoekende patiënten terzijde kunnen staan.

Zolang de door de alternatieve therapeuten behaalde resultaten nog verklaard kunnen worden door de gangbare fysiologie en psychologie, is een 'alternatieve geneeskundige' theorie over energie en energiebanen (acupunctuur, homeopathie, magnetiseren, touch-for-health, pendelen, stenen, kleuren, geuren, klanken) onnodig en dus misleidend.

Niet de arts die alternatieve geneeskunde bedrijft is een kwakzalver, maar zij die erin geloven. Artsen die denken naast de reguliere fysiologie een alternatieve fysiologie nodig te hebben, hebben hun les niet goed geleerd. Zij konden beter weten, voorzover de medische faculteiten het hun althans geleerd hebben!

NIEUW CORRESPONDIE-ADRES
Het nieuwe correspondentie-adres van de
Vereniging tegen de Kwakzalverij luidt:
Jister 17-19
8446 CD Heerenveen
tel. 05130-25956

Discussie over acupunctuur

Na de voordracht van drs. Nauta op de jaarvergadering van de Vereniging tegen de Kwakzalverij volgde nog een korte discussie. Zo vroeg prof. dr. J. van Noordwijk naar de conditionering van de patiënt. In Groningen, antwoordde drs. Nauta, wordt dus de klassieke acupunctuur beoefend. De behandeling is zeer frequent - dat zet de conditionering in gang. En hij liet er op volgen: "Je kunt er niet om heen dat er mensen baat hebben bij de acupunctuur. Een positief element is het feit dat de 'dokter zo aardig is'".

Op de vraag naar de wondjes veroorzaakt door de acupunctuur-naalden die toch eigenlijk niet afwijken van de wondjes die iemand op 'normale wijze' oploopt gaf de spreker zich niet gewonnen: hij had het over de inhaerente activiteit van een aantal wondjes tegelijk aangebracht. Hij noemde verder de alternatieve geneeskunst 'de onbetaalde rekening van de reguliere geneeskunst'. Patiënten zijn tevreden over hun alternatieve behandeling.

Wij tekenden ook nog op uit de mond van de inleider: "Wij hebben de neiging het beter te weten dan onze leermeesters. In China is het net andersom - het past de leerling niet het beter te weten dan de leermeester". De traditionele Chinese arts is beter opgeleid dan de Westerse arts met een acupunctuuropleiding. En drs. Nauta eindigde met nadrukkelijk te constateren: Hét acupunctuurpunt bestaat niet, net zo min als de meridianen.

Chelatietherapie is een niet ongevaarlijke vorm van kwakzalverij

Berthold Brecht legt in zijn 'Het leven van Galileo' de hoofdpersoon de volgende uitspraak in de mond: "Het doel van de wetenschap is niet het openen van een deur naar eindeloze wijsheid, maar het verminderen van eindeloze dwaling". Het periodiek herbeoordelen van gangbare en geaccepteerde behandelwijzen is uitermate nuttig en kan in de gezondheidszorg voor aanzienlijke besparingen zorgen. Onze overheid heeft dat ingezien en heeft in navolging van soortgelijke initiatieven elders in de wereld een Fonds Ontwikkelingsgeneeskunde in het leven geroepen. Ook de ziektekostenverzekeraars zijn in deze materie zeer geïnteresseerd. In de notitie over alternatieve geneeswijzen van staatssecretaris Simons wordt verwezen naar dat Fonds met de mededeling, dat het onderzoek naar de werkzaamheid van alternatieve behandelwijzen daar grote prioriteit geniet. Helaas waren er nog geen onderzoeksvoorstellen, die de toets der methodologische kritiek konden doorstaan, binnen gekomen. De Engelse benaming voor dit soort activiteit luidt: technology assessment.

Recent heeft het Canadese bureau voor Technology Assessment een nota uitgebracht over de waarde van **chelatietherapie**. Deze niet ongevaarlijke kwakzalverij wordt in ons land o.a. beoefend door Defares in Leiden en Van der Schaar in zijn Biomedisch Kwakzalversinstituut te Leende. Onder leken blijft de Utrechtse psycholoog en Volkskrant-columnist P. Vroon zich hardnekkig

profilieren als aanhanger van deze techniek. In zijn column van 2 oktober jl. zag hij in weidse beschouwing weer nieuwe indicatiegebieden voor de chelatietherapie en verweet de reguliere geneeskunde kortzichtigheid en een overmaat aan kokerdenken.

Vroon wordt, als hij over alternatieve geneeswijzen schrijft, steeds maller en steeds minder interessant, maar toch nam ons bestuurslid, prof. Timmerman nog de moeite de wartaal van de Utrechtse integraal-genezer te corrigeren door middel van een ingezonden brief. Hij wees er op dat Vroons pleidooi voor toepassing van de organische chelator (Vroon had het over anorganische chelator: wat weet een koe van saffraan?) neer kwam op de toepassing van niet geregistreerde geneesmiddelen met alle gevaren van dien.

Het Canadese rapport, gebaseerd op een grondig onderzoek van alle gepubliceerde onderzoeken naar de effectiviteit van chelatietherapie bij aderverkalking, is ondubbelzinnig. De eerste conclusie luidt, dat er geen wetenschappelijk acceptabele gegevens zijn over de werkzaamheid van chelatietherapie bij aderverkalking. De tweede conclusie is, dat de veiligheid niet duidelijk vaststaat, aangezien er ongewenste bijwerkingen en zelfs sterfgevallen zijn gepubliceerd. Ten derde zijn de kosten van de therapie niet onbelangrijk en dat feit wordt niet gerechtvaardigd door de beschikbare gegevens.

Het rapport is natuurlijk nuttig (het kan worden opgevraagd bij de CCOHTA, 110-955 Green Valley Crescent, Ottawa, Ontario, Canada K2C 3V4), maar zal op types als Defares en Van der Schaar wel geen invloed hebben. Daarvoor is het arsenaal van welgestelde senioren, lijdend aan de volksziekte aderverkalking, natuurlijk te groot. Niet meer zo krasse knarren met deze ziekte worden bedreigd door hartinfarct, beroerte of amputatie en de grootste kwakzalvers van Nederland blijven maar al te graag op hun centjes loeren!

Homeopaten zonder grenzen gaan Ghana "ontwikkelen"

Volgens een bericht in het Utrechts Nieuwsblad van 14 oktober 1993 is op 15 oktober een team van negen docenten van de Nederlandse stichting Homeopaten Zonder Grenzen (HZG) naar Ghana vertrokken om daar artsen en verpleegkundigen een opleiding homeopathie te geven. Volgens de stichting kan de homeopathie de gezondheidszorg in dat land goedkoper maken. In de opleiding wordt aansluiting gezocht bij de traditionele geneeskunde in Ghana. Volgens HZG maakt juist de overeenkomst tussen de traditionele geneeskunde, die meestal werkt met geneeskrachtige planten, de acceptatie van de homeopathie eenvoudiger. Het ministerie van gezondheidszorg in Accra zou de HZG hebben gevraagd bij te dragen aan een veilige integratie van homeopathie in het land.

Ontwikkelingslanden zijn vaak blij met elk soort hulp, dat zij kunnen krijgen. In de geschiedenis van de ontwikkelingshulp zijn er vele voorbeelden geven van aan deze arme landen soms met veel vlagvertoon aangeboden hulp en apparatuur, waarvan het effect nihil of zelfs negatief is geweest. Het ontwikkelingsniveau van deze landen is veelal nog onvoldoende om hoogwaardige technologie te kunnen absorberen, terwijl ook het onderhoud van kostbare apparatuur vaak door gebrek aan kennis en gebrek aan bijvoorbeeld reserveonderdelen onmogelijk is.

Zo bont als nu de kwakzalverskliek van de HZG het maakt, zo bont zijn ons geen voorbeelden uit de geschiedenis van de ontwikkelingssamenwerking bekend. Speculeren op aansluiting bij de traditionele geneeskunde van het land doet het daar altijd goed, maar komt in dit geval natuurlijk neer op bedrog. Wat een volstrekt kunstmatig bedacht systeem uit de vorige eeuw voor overeenkomst heeft met de traditionele geneeskunde, dat is al direct onduidelijk. Net als de gewone geneeskunde zijn een aantal geneesmiddelen van plantaardige origine, maar met name de homeopathie maakt toch ook gebruik van mineralen als fosfor, arsenicum (bij cholera!) en keukenzout.

Dat dus juist de homeopathie zo goed aansluit bij de traditionele geneeskunde, dat is maar onzin natuurlijk.

Gelukkig mag verwacht worden, dat het verblijf van de kwakzalvers van korte duur zal zijn, want zij zullen natuurlijk onder geen beding de gewenste 'allopathische' inenting hebben ondergaan tegen tropische ziekten als cholera, typhus, DKTP en hepatitis. En als zo'n homeopaat zonder grenzen dan een heuse malaria-aanval krijgt, dan zal hij zich, Hahnemann indachtig, direct denken te genezen met gepotentieerde kininekorrels, waar natuurlijk zo weinig kinine in zit, dat de volgende koortsaanval wel eens dodelijk zou kunnen zijn. En terwijl zijn collega-homeopaten nog vol tevredenheid in de volgende aanval de 'Erstverschlimmerung' herkennen, zou de lijder wel eens snel het loodje kunnen leggen. Malaria kan zeer fulminant verlopen en kan snel dodelijk zijn. De inheemse bevolking heeft voor de malaria vaak een vorm van weerstand ontwikkeld, die tegen een ernstig verloop wel enige bescherming biedt, dus de eerste slachtoffers van homeopathisch behandelde malaria zullen bij de homeopaten zelf vallen. Zo is er, als de HZG tenminste zuiver in de leer zijn, toch nog gerechtigheid! Maar, toch: arm Afrika!

Mag ik alternatief behandeld worden?

Een boek met de titel "Mag ik alternatief behandeld worden?", moet wel onze aandacht trekken. Wat biedt het boek en hoe moeten wij het beoordelen? Het boek wil een antwoord bieden op de vraag die in de titel gesteld wordt. De titel is - aldus de inleiding - met opzet dubbelzinnig gekozen. Het is in de eerste plaats de vraag van de patiënt aan de medicus: behandelingen of medicijnen hebben niet geholpen, daarom nu maar 'alternatief'? Maar het is ook een vraag aan de pastor (het boek richt zich allereerst tot christelijke lezers): Mag dit allemaal wel? Het boek, samengesteld door een werkgroep van vijf schrijvers en uitgegeven onder auspiciën van het Prof. dr. G.A. Lindeboom Instituut en de Hospital Christian Fellowship, wil nu op beide vragen antwoord geven.

In het eerste deel worden medische en theologische uitgangspunten beschreven. Na een inleidend hoofdstuk van H. Jochemsen gaat de arts E.C. van Balen in op vragen als: "Zijn alternatieve geneeswijzen effectief?", en: "Gevaren van de alternatieve geneeskunde in medisch opzicht" (genoemd worden o.a.: uitstel van reguliere behandeling doordat geen juiste diagnose plaatsvond, en: vergrote medische consumptie). R.H. Matzken behandelt de levensbeschouwelijke of religieuze achtergronden van alternatieve geneeswijzen, terwijl J. Koppelaar, predikant, een bijbels antwoord tracht te geven op occultisme en dergelijke geneeswijzen.

In een centraal deel biedt de werkgroep criteria, gebaseerd op de bovengenoemde uitgangspunten, ter toetsing van de alternatieve praktijk.

In het tweede deel volgt dan van de hand van Van Balen en C. Steyn, medicus, een beschrijving en beoordeling van veel voorkomende alternatieve geneeswijzen (magnetisme, acupunctuur en homeopathie/antroposofie), met een afsluitend hoofdstuk door Jochemsen en Koppelaar. In een aanhangsel volgt nog een tiental stellingen. Het is afgesloten door een trefwoordenregister.

Het boek wordt gekenmerkt door orde en samenhang en is voorzien van literatuuropgaven (waaronder Renckens' *Hedendaagse kwakzalverij*) en noten bij elk hoofdstuk (als ik goed geteld heb: 356 in totaal!).

Verbazingwekkend verschijnsel

Ook als men de godsdienstige of kerkelijke uitgangspunten van de schrijvers van dit boek niet deelt, kan men toch een zekere positieve waardering niet onthouden aan hun boek. Dit in de eerste plaats omdat het de religieuze of levensbeschouwelijke achtergronden wil laten zien van de alternatieve behandelwijzen. Wie de opkomst en de snelle verbreiding van deze behandel-

wijzen wil trachten te begrijpen, moet zich verdiepen in deze achtergronden, meestal van exotische signatuur. Deze verbazing is een verbazingwekkend verschijnsel dat niet alleen vanuit een medisch-wetenschappelijk oogpunt, maar uit tal van gezichtspunten kritische bestudering verdient. Het 'geloof' in middelen en methoden waarvan het nuttig effect volstrekt niet bewezen is - en ruimer dat in astrologie, reïncarnatie en wat niet al - wijst mijns inziens op een crisis in de westerse beschaving, op fundamentele twijfel aan onze beginselen en methoden van wetenschap.

Positieve waardering in de tweede plaats omdat het boek toch ook in medisch opzicht tal van zwakke plekken en ongerijmdheden in de alternatieve wereld aanwijst. Het haalt bijvoorbeeld Van der Smagts opmerking aan dat men de reguliere huisartsgeneeskunde met heel wat meer recht 'holistisch' zou kunnen noemen (in de zin dat men alle symptomen in hun onderlinge samenhang wil zien) dan de homeopathie (waar de symptomen alleen beoordeeld worden op hun gelijkenis met een geneesmiddelbeeld). Maar hier moeten we tegelijkertijd onze teleurstelling uitspreken, omdat het boek de homeopathie (en hetzelfde geldt voor sommige andere alternatieve behandelwijzen) toch ook weer het voordeel van de twijfel gunt. Dit brengt ons op een principiële punt: het boek komt nergens tot een positieve aanvaarding van de geneeskunde volgens de wetenschappelijke methoden die in de westerse wereld algemeen-geldig zijn. Men wil alternatieve en reguliere geneeskunde beide toetsen aan het bijbelse getuigenis, zoals de schrijvers dat verstaan.

'Occulte besmetting'

Al kan men met de schrijvers menen dat de reguliere geneeskunde zich moet hoeden voor de overmoed (Mag en moet alles, wat kan?), zij is als alle ware wetenschap heel wat bescheidener dan antroposofie, iatrosocie, irissocope, etc., die alle - evenals astrologie, telepatie, etc. - meer beloven dan zij kunnen waarmaken. Het boek wekt de indruk het gevaar van de 'occulte besmetting' van de menselijke psyche groter te achten dan dat van de fysieke schade die de alternatieve therapieën kunnen aanrichten. In verband met zgn. alternatieve kankertherapieën schreef onze voorzitter in een boekbespreking in ons blad (4/1993, p. 9): "In stede van een ordentelijke voorbereiding op een onvermijdbaar einde, een kracht-, energie- en geldverslindende exercitie, zonder tijd voor bezinning en aanvaarding". Dat laatste kan men ook beamen vanuit een pastoraal gezichtspunt.

Alles bijeen: een boek dat voor de helft uit theologische beschouwingen bestaat (met opvallend veel schema's en systematiseringen van bijbelse gegevens, die ook de vakgenoot vreemd aandoen), voor de andere helft informatie verstrekt over alternatieve praktijken en de theorieën die daaraan ten grondslag liggen. Met enig voorbehoud: een gids in de kring waarvoor het bedoeld is, die van het orthodoxe protestantisme met Amerikaanse inslag.

J.W. Schneider

Naar aanleiding van E.C. van Balen e.a., *Mag ik alternatief behandeld worden?*, Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Leiden, 1993, ISBN 90 5030 266 1, 278 blz., f. 37,50.

NIEUW CORRESPONDIE-ADRES
Het nieuwe correspondentie-adres van de
Vereniging tegen de Kwakzalverij luidt:
Jister 17-19
8446 CD Heerenvveen
tel. 05130-25956